

logy? (M. H. Marques da Silva), a prikazano je i nekoliko etnoarheoloških istraživanja sa područja Španije. Predavanje kojim je skup zatvoren (*La alfarería tradicional española del siglo XXI como fuente de conocimiento para la etnoarqueología*) održao je D. Oriol Kalvo Verges (Asocijacija španskih gradova sa tradicionalnom proizvodnjom keramike).

Potrebno je istaći i to da je učesnicima van španskog i francuskog govornog područja bilo izuzetno teško da prate predavanja na konferenciji, jer je većina radova bila predstavljena na španskom, a simultani prevod bio je omogućen samo na francuski jezik. Uz to, posle svakog seta referata vođene su žive debate, takođe isključivo na španskom, tako da su svi koji su svoje priloge predstavili na nekom drugom jeziku bili potpuno isključeni iz diskusije.

Bez obzira na te teškoće i neujednačen kvalitet predstavljenih radova, II međunarodna konferencija posvećena studijama keramike svakako je obuhvatila veoma zanimljive i instruktivne priloge. Moramo imati u vidu da se razmatranje grnčarije u većem delu Evrope, posebno na Balkanu, i dalje u najvećem broju slučajeva svodi na statističko-tipološke analize i isticanje beskrajnih analogija. Ovaj kongres vratio je u fokus čitav niz tema koje bi trebalo da predstavljaju okosnicu arheoloških i etnoarheoloških istraživanja. O njegovom značaju pre svega govori povećan broj učesnika iz stranih zemalja u odnosu na prvu konferenciju održanu novembra 2010. godine u Kadizu, čija su akta predstavljena u Granadi. Učešće velikog broja arheologa iz više evropskih zemalja (Španija, Portugal, Francuska, Italija, Nemačka, Velika Britanija i Srbija) i Latinske Amerike (Meksiko, Argentina i Brazil), jasno pokazuju da teme kongresa privlače sve veće interesovanje stručnjaka i van granica Špani-

je. Činjenica da će sledeći skup, 2015. godine, biti održan u Đeli na Siciliji pokazuje da je on na putu da sasvim sigurno preraste u red najznačajnijih tematskih konferencija u Evropi. U nadi da će se tada kongresu pridružiti više učesnika iz našeg dela sveta, nestrpljivo ga očekujemo.

Jasna Vuković

Međunarodni naučni skup *Theoretical Roman Archaeology Conference XXIII – TRAC XXIII. King's College London, 4-6. 04. 2013. godine.*

Međunarodni skup pod nazivom 23. Konferencija za rimsku teorijsku arheologiju ove godine je održan u Kraljevom koledžu u Londonu, u organizaciji ove institucije, *Barbican Research Associates* i *Society for the Promotion of Roman Studies*. Izlaganja su bila podeljena po tematskim sesijama koje su održane u toku dva radna dana. Tako je prvog dana pet sesija pokrilo teme koje su se ticale 1) takozvanih "sitnih" nalaza i njihovog značaja za rimsku teorijsku arheologiju, 2) diskusije o poziciji teorije u savremenoj arheologiji i ulozi i značaju TRAC konferencija u proteklih 20 godina, 3) problema vezanih za neoliberalizam i tumačenja rimske ekonomije, 4) pitanja dekonstruisanja narativa o rimskoj materijalnoj kulturi i 5) novih zapažanja o rimskim predmetima od stakla. Drugog dana konferencije sesije su bile posvećene 1) problematici migracija i socijalnog identiteta na rimskom Istoku, 2) identitetu i nadgrobnim spomenicima u Italiji, 3) rimskoj urbanoj arheologiji, 4) nacionalnim perspektivama rimsko-varvarskih interakcija i 5) različitim pitanjima u okviru jedne generalne sesije. Osim usmenih izlaganja, konferencija je bila upotpunjena

na i poster prezentacijama koje su pokrivala različite teme iz arheologije rimskog perioda. Na skupu je bilo ukupno 47 izlaganja i više od 200 učesnika (izlagača i publike) iz 15 zemalja sveta. Najveći broj izlagača pripadao je generacijama arheologa koji se trenutno nalaze na doktorskim studijama ili su ih nedavno završili, što može da se okarakteriše kao pozitivna strategija *TRAC*-a u afirmaciji i međusobnom umrežavanju mladih istraživača. Konferencija je bila veoma dobro pripremljena i sprovedena, za šta su u velikoj meri, osim organizatora, zaslužni i volonteri iz redova studenata arheologije. Jedini nedostatak ticao se održavanja paralelnih sesija te su učesnici praćenje nekih izlaganja morali da biraju na uštrb drugih. Veoma lepa vest koja je objavljena na početku konferencije tiče se slobodnog *online* pristupa prethodnim zbornicima radova *TRAC* na zvaničnom sajtu skupa.

U pogledu sadržaja sesija i pojedinačnih izlaganja moglo se primetiti nekoliko opštih karakteristika. Pre svega, bila je upadljiva velika raznovrsnost, kako u pogledu tema i pojedinačnih pristupa, tako i u pogledu kvaliteta predstavljenih radova. Teorijsko-metodološki okviri su se razlikovali u zavisnosti od izlagača, pa su i načini sagledavanja i tumačenja pojedinačnih fenomena bili drugačiji, što ukazuje da je u ovom trenutku nemoguće govoriti o dominantnoj paradigmi u okviru rimske arheologije, već o paralelnom korišćenju raznorodnih pristupa koji prvenstveno zavise od individualnih izbora i akademske zaleđine istraživača. Sudeći prema ovoj konferenciji, rimska teorijska arheologija se nalazi u okvirima istovremenog postojanja i upotrebe više teorijsko-metodoloških tradicija kojima se ukazuje podjednako priznavanje relativnosti i pored njihovog međusobnog neslaganja (pa čak i oštre suprotstavljene-

nosti). Verovatno u ovoj okolnosti valja tražiti i uzrok za izostanak živih rasprava o pristupima koje su izlagači upotrebljavali, odnosno veoma blage diskusije koje su se manje-više svodile na postavljanje pitanja i repliciranje iz čiste akademske pristojnosti. Ovakva situacija potakla je Martina Mileta (Millett), doajena rimske provincijske arheologije, da konstatuje kako se *TRAC* promenio, budući da je postalo "politički nekorektno reći za smeće da je smeće", što se, kako je istakao, drastično razlikuje od manira prvih skupova organizovanih pod ovim imenom, koji su se često pretvarali u žučne sukobe mišljenja. Iz ovoga je moguće izvesti zaključak da je postmodernistička misao u arheologiji rimskog perioda na posletku doprinela uspostavljanju vrednosne ravnopravnosti različitih pristupa (preko načela poštovanja višeglasja) i pored inicijalne oštre sukobljenosti i odbacivanja na relaciji tradicionalna – postmodernistička stanovišta. Ipak, o određenom opštem pomaku/promenama u arheologiji rimskog perioda svedoči činjenica da gotovo niko od učesnika nije operisao u tradicionalnim kategorijama kakve su koncept romanizacije, favorizacija rimskog u odnosu na domorodačka društva ili pojednostavljena i jednosmerna upotreba materijalne kulture kao pokazatelja kulturnih, etničkih i drugih identiteta.

Od sesija koje su otvorile izvesni prostor za debatu na polju rimske teorijske arheologije izdvajaju se njih tri. Tako je sesija posvećena sagledavanju i tumačenju rimske ekonomije protekla u znaku oštro suprotstavljenih mišljenja od kojih je jedno bilo na poziciji da je antička ekonomija isuviše dugo posmatrana kroz prizmu neoliberalnog kapitalizma, što je onemogućilo sagledavanje ovog problema u sopstvenom kontekstu. Za razliku od toga, drugo stanovište je počivalo na ubedenju da se savremena teorija o eko-

nomiji može upotrebiti za razumevanje antičkog perioda, jer je tobože empirijski i pozitivistički zasnovana i stoga opšteprimenljiva. Interesantno je međutim da izlagači iz suprotstavljenih "tabora" nisu ulazili u polemiku pa su se pokušaji međusobne kritike svodili na odgovore o svesti da postoje i drugačija mišljenja bez ulaženja u dalju debatu. Nešto drugačija situacija pratila je sesiju o dekonstruisanju rimske materijalne kulture i pitanju da li nova teorijska stanovišta (o stvaranju provincijskih kultura, postkolonijalnom pristupu, negaciji dihotomije rimsko – domorodačko itd.) uopšte imaju empirijsku primenu na arheološku građu ili se ustaljene dihotomije samo perpetuiraju na sofisticiraniji način. Neki od izlagača izneli su oštre kritike na račun koncepata poput kreolizacije i hibridizacije jer, po njihovom mišljenju, oni takođe impliciraju postojanje dva definisana bloka fenomena baš kao i romanizacija koju kritikuju, čime je pokrenuta diskusija o tome šta se pod ovim pojmovima zaista podrazumeva i jesu li oni uopšte adekvatni za tumačenje prošlosti. Kao alternativa ponuđena je ideja o društvenim povezanostima i mrežama preko kojih se one ostvaruju, mada je konačni zaključak ostao u domenu apela za jasnim i razrađenim definisanjem termina koji se upotrebljavaju prilikom označavanja složenih društvenih procesa iz prošlosti. Na istoj sesiji problematizovano je i pitanje metodologije izučavanja rimske materijalne kulture skretanjem pažnje na mogućnosti interpretacije različitih vrsta artefakata mimo uvreženih etiketiranja, koja a priori impliciraju kulturna određenja ne uzimajući u obzir promenljiva i kontekstualno uslovljena značenja različitih predmeta. Treća sesija unutar koje su pokrenuta važna teorijsko-metodološka pitanja arheologije rimskog perioda ticala se različitih, nacionalno uslovljenih, tu-

mačenja rimske prošlosti. Kao opšti zaključak ove sesije podvučena je važnost pojedinačnih nacionalnih tradicija u interpretaciji artefakata iz rimskog perioda, koje se međusobno veoma razlikuju i uočljivo odudaraju od britanske akademske sredine unutar koje je otpočelo "teorijsko buđenje" klasične arheologije. S tim u vezi istaknuto je da klasične arheologije iz različitih delova sveta ne mogu da se sagledavaju na istovetan način, niti podvode u istu shemu razvoja discipline, već da svaka zaslužuje poseban i kontekstualno uslovljen tretman. Pitanja pokrenuta tokom navedenih sesija ponovljena su i tokom završne diskusije, i mogu se smatrati nekom vrstom generalnih zaključaka konferencije.

Vladimir D. Mihajlović

Међународна научна конференција *Imperialism and Identity at the Edges of the Roman World*. Одељење за археологију Филозофског факултета у Београду, Одсек за историју Филозофског факултета у Новом Саду и Истраживачка станица Петница, 20-23. септембра 2012. године.

Међународну конференцију *Imperialism and Identity at the Edges of the Roman World*, на коју се пријавило 53 учесника из 18 земаља са пет континента, организовали су Одељење за археологију Филозофског факултета у Београду, Одсек за историју Филозофског факултета у Новом Саду и Истраживачка станица Петница. Скуп је одржан у периоду од 20. до 23. септембра 2012. године, у тек изграђеним просторијама Станице у Петници код Ваљева. У коначном збиру истраживача који су узели учешће, реферате је представило 34 учесника, укључујући